

İmamətin zərurəti

Sadiq Fəthəliyev¹

Abstrakt

İslam Peyğəmbəri (s) Mədinəyə köçdükdən və o şəhər əhalisinin (onlara “ənsar” deyilirdi), xüsusilə, Məkkədən köçüb oraya gələn mühacirlərin misilsiz kömək və himayələrindən bəhrələndikdən sonra islam cəmiyyətinin əsasını qoyaraq onu idarə etməyə başladı. “Peyğəmbər məscidi” ilahi risalətin təbliğ olunduğu, ibadət və camaatın təlim-tərbiyə mərkəzi olmaqdan əlavə, mühacirlərin və məhrum kütlələrin də mə'nəvi sığınacaq yeri idi. Peyğəmbər (s) onların maddi çətinliklərini və iqtisadi məsələlərini məhz həmin yerdə həll edirdi. Həmçinin münaqişəli məsələlərin həlledilməsi, hərbi tədbirlər barədə qərar qəbul edilməsi, cəbhələrə kömək və s. kimi hökumət məsələləri də burada həll olunurdu. Aydındır ki, dünyanın sonuna qədər bütün bəşər cəmiyyətlərini düz yola hidayət etməyə qadir olmasını iddia edən bir din bu kimi mühüm məsələlərə laqeyd yanaşa bilməz.

Açar kəlmələr: peyğəmbər, imam, elm, hidayət

¹ - İslam araşdırmaları fakültəsində könüllü araşdırmaçı, Hikmət və Dinlərarası Araşdırma İnstitutu, Əl-Mustafa Beynəlxalq Virtual Universiteti, İran, Qum

Giriş

Həzrət Məhəmməd Peyğəmbər sağ ikən, camatın dini və dünya işləri (s) onun əlində idi və müsəlmanlar o Həzrətin (s) göstərişlərinə itaət etməyi özlərinə vacib bilirdilər. Çünki Mütəal Allah müsəlmanlara o Həzrətə (s) mütləq şəkildə itaət etməyi əmr etməkdən əlavə,¹ siyasi, məhkəmə, hərbi məsələlərdə də Rəsuli-Əkrəmə (s) itaət etmək barədə tə'kidli əmrlər vermişdi.²

Başqa sözlə, Peyğəmbər (s) nübüvvət və risalat, İslam hökmlərini ümmətə bəyan edib öyrətməkdən əlavə, islam cəmiyyətinə rəhbərlik etmək kimi bir öhdəçiliyə də malik idi. Daha sonra o, qəzavət (məhkəmə), hərbi rəhbərlik və s. kimi mühüm vəzifələri də icra edirdi. İslam dinində ibadi və əxlaqi vəzifələrdən əlavə siyasi, iqtisadi, hüquqi və s. hökmlər də mövcud olduğundan islam Peyğəmbəri də (s) insanlara tə'lim-tərbiyə vermək və Allah tərəfindən dini vəzifələri onlara çatdırmaqla yanaşı, ilahi hökm və qanunların icra olunmasını və bütün hökumət işlərini də öz öhdəsinə almışdı.

Sözsüz ki, düz yola hidayət etməyə qadir olmasını iddia edən bir din bu kimi mühüm məsələlərə laqeyd yanaşa bilməz. Təməlini bu din təşkil edən bir cəmiyyət də bu kimi siyasi və hökumət mənsəblərindən məhrum ola bilməz. Bu mənsəblər də məhz “imamət məqamı” adı ilə tanınır.

Amma yenidən belə bir sual yaranır: Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra bu məqamı kim öhdəsinə almalıdır? Mütəal Allah bu məqamı Peyğəmbərə əta etdiyi kimi, başqa şəxslərə də verirmi? Bu məqam yalnız Allah tərəfindən tə'yin olunması ilə özünə qanunilik tapırmı? Yoxsa, bu məqamın Allah tərəfindən əta olunması yalnız Peyğəmbərə (s) aiddir və o Həzrətdən (s) sonra camaat özü imam seçib özlərinə rəhbər tə'yin edir? Doğrudanmı

1 “Ali-İmran” surəsi, ayə:32, 132, “Nisa” surəsi, ayə:12, 14, 69, “Maidə” surəsi, ayə:92, “Ənfal” surəsi, ayə:1, 20, 46, “Tövbə” surəsi, ayə:71, “Nur” surəsi, ayə:51, 54, 56, “Əhzab” surəsi, ayə:66, 71, “Hücurat” surəsi, ayə:14, “Fəth” surəsi, ayə:16-17, “Məhəmməd” surəsi, ayə:32, “Mücadilə” surəsi, ayə:12, “Mümtəhinə” surəsi, ayə:12, “Təğabun” surəsi, ayə:12, Cin-23.

2 “Ali-İmran” surəsi, ayə:152, “Nisa” surəsi, ayə:42, 59, 65, 105, “Maidə” surəsi, ayə:48, “Həcc” surəsi, ayə:67, “Əhzab” surəsi, ayə:6, 36, “Mücadilə” surəsi, ayə:8-9, “Həşr” surəsi, ayə:8.

camaatın belə bir haqqı var? Sünnilərlə şiələrin əsas ixtilafı da məhz bu məsələ üzərindədir. Belə ki, şiələrin inancına görə, imamət Allah tərəfindən olan bir mənəb olub səlahiyyətli şəxslərə verilir. Mütəal Allah Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) vasitəsilə həzrət Əlini (ə) o Həzrətin (s) özündən sonrakı canişini qərar vermiş, daha sonra onun on bir övladı biri digərindən sonra imamət məqamına tə'yin olunmuşdur. Sünnilər isə inanırlar ki, nübüvvət və risalətdə olduğu kimi, imamət də Peyğəmbərin (s) vəfatı ilə sona çatır və ondan sonra imam camaat tərəfindən tə'yin olunur. Sünnilərin bə'zi böyük şəxsiyyətləri aşkar şəkildə iddia etmişlər ki, hətta əgər bir şəxs silah gücü ilə camaata hakim olsa, bundan sonra ona itaət etmək hamıya vacib olmalıdır!¹ Halbuki, bu cür puç nəzəriyyələr hiyləgər, zalım və zorakı insanlar tərəfindən sui-istifadə edilərək müsəlmanları perik salıb tənəzzülə uğratmalarına şərait yaradır.

Həqiqətdə sünnilər imamətin Allah tərəfindən tə'yin olunmasını qanuni bir iş kimi qəbul etməklə “dinin siyasətdən ayrılığı” kimi istismarçı siyasətin əsasını qoymuşlar. Şiələrin əqidəsinə görə, məhz bu iş həqiqi İslamdan, Allaha pərəstiş yolundan azgınlığa düşmənin başlanğıcı, eləcə də Peyğəmbərin (s) vəfatından e'tibarən müsəlmanların arasında baş verən, yaxud gələcəkdə baş verəcək yüzlərlə inhiraf və azgınlığın mənşəyi olmuşdur.

Buna görə də müsəlman bir şəxs bu məsələni tam ciddiyyətlə, hər növ təqlidçilik və təəssübdən uzaq olmaq şərti ilə araşdırmalı² və haqq məzhəbi seçərək var-qüvvəsi ilə onu himayə etməlidir.

Aydındır ki, İslam dünyasının ümumi məsləhətini nəzərə alaraq, İslam düşmənlərinin mövcud ixtilaflardan və müxtəlif məzhəblərin qarşıdurmasından istifadə etməsinə şərait yaratmaqdan uzaq olmaq lazımdır. Biz elə bir iş görməməliyik ki, müsəlmanların

1 “Əl-əhkamus-sultaniyyə” (Əbu Yə'la) Əbu Qasmi Səmərqəndinin “Əssəvadul-ə'zəm” kitabının tərcüməsi, səh 40-42.

2 Xoşbəxtlikdən böyük alimlər bu barədə müxtəlif dillərdə və müxtəlif üslublarla minlərlə kitab yazmış, haqq-həqiqət axtaranlar üçün tədqiqat yolunu açmışlar. Nümunə üçün “Əbəqatul ənvar”, “Əl-ğədir”, “Dəlailus-sidq”, “Ğayətul-məram”, “İsbatul-hudat” kimi kitabları qeyd etmək olar. Daha artıq mütləq etməyə imkanı olmayan şəxslərə iki sünni və şiə alimi arasında yazışmadan ibarət olan “əl-Müraciət” kitabına, eləcə də “Əsluş-şiə və usuluha” kitabına müraciət etmələrini məsləhət görürük.

cərgələrində təfriqə yaransın və kafirlər qarşısındakı sıx birlikləri aradan getsin. Bütün müsəlmanlara vacibdir ki, ziyanı özlərinə qayıdan, İslam cəmiyyətinin zəifləməsindən başqa bir nəticəsi olmayan işlərdən çəkinsinlər. Digər tərəfdən də müsəlmanların vəhdət və birliklərinin qorunub saxlanması haqq məzhəbin ayırd edilməsi və imamət məsələsinin araşdırılması üçün sağlam mühit yaradılmasına lazım olan təhqiq və sə'ylərə mane olmamalıdır. Bu elə bir məsələdir ki, onun düzgün şəkildə həll olunması müsəlmanların müqəddəratının həll edilməsində, onların dünya və axirət səadətlərində tam mə'nada tə'sirlidir.

İmamət məfhumu

“İmamət” sözünün lüğəti mə'nası rəhbərlik, başçılıq etmək deməkdir. Haqq və ya batil yolda olmasından asılı olmayaraq müəyyən bir qrupun rəhbərliyini öhdəsinə alan şəxsə “imam” deyilir. Belə ki, Qur'ani-kərim “əimmətəl-kufir”¹ kəlməsini kafir başçıları ilə əlaqədar işlətməmişdir. Namazda başqalarının iqtida etdiyi şəxs də camaat namazının imamı adlandırılır.

Amma kəlam elmində «imamət» sözündən aşağıdakı kimi istifadə olunur:

“İslam cəmiyyətində müsəlmanların bütün dünyəvi və dini işləri ilə əlaqədar olan hərtərəfli rəhbərlik».

“Dünyəvi” kəlməsinin imamətin əhatə hüduqlarının genişləndirir. Çünki cəmiyyətin dünyəvi işlərinin idarə olunması İslam dininin ayrılmaz bir hissəsidir.

Şiələrin nəzərinə görə belə bir rəhbərlik yalnız o zaman qanuni olacaqdır ki, Mütəal Allah tərəfindən tə'yin olunsun. Belə bir məqama əsalətən malik olan şəxs islami hökmlərin və maarifin dəqiq şəkildə bəyan olunması üçün hər növ xətdən, eləcə də günahlardan uzaq olmalıdır. Həqiqətdə mə'sum imam Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) nübüvvət və risalətdən başqa malik olduğu bütün məqamlara malikdir. Həmçinin onun sözləri islam maarifi və qayda-qanunlarının və dini həqiqətlərin bəyan olunmasında höccətdir. Həm də müxtəlif hökumət işləri ilə əlaqədar məsələlərdə ona itaət etmək vacibdir.

1 “Tövbə” surəsi, ayə:12.

Deməli, sünni və şiələrin imamət məsələsindəki ixtilafı üç məsələdən ibarətdir:

1. İmam Allah tərəfindən tə'yin olunmalıdır.
2. İmam Allah tərəfindən verilən xüsusi elmə malik və xətalardan uzaq olmalıdır.
3. Günahlardan pak və mə'sum olmalıdır.

Əlbəttə, mə'sum olmaq imam olmağı zəruri etmir. Çünki şiələrin e'tiqadına görə, həzrət Fatimeyi Zəhra da (s) mə'sumdur, amma imamət məqamına malik deyildir. (Eləcə də həzrət Məryəm də (s) ismət məqamına malik olmuşdur.) Allah övliyalı arasında belə bir məqama malik olan digər şəxslərin də olması mümkündür, baxmayaraq ki, onların barəsində bizim mə'lumatımız yoxdur. Ümumiyyətlə, mə'sum şəxsin Allah tərəfindən təqdim olunma yolundan başqa bir yolla ayırd edilməsi müyəssər deyildir.

İmamətin əhəmiyyəti

E'tiqadi məsələlərdə dərin düşüncəyə malik olmayanların çoxu belə təsəvvür edir ki, şiələrlə sünnilərin imamət məsələsindəki ixtilafları yalnız bundan ibarətdir: şiələrin inancına görə, Peyğəmbər (s) Əliyyibni Əbi Talibi (ə) cəmiyyətin işlərini idarə etmək üçün özünə canişin seçmişdir. Lakin sünnilər inanırlar ki, belə bir iş baş verməmişdir və camaat öz istəyi ilə özlərinə rəhbər tə'yin edərək onu şəxsən canişin tə'yin etmişlər. O da özündən sonrakı xlifəni tə'yin etmiş, üçüncü mərhələdə rəhbərin tə'yin edilməsi altı nəfərlik şuraya həvalə edilmiş və dördüncü xəlifə bir daha ümumcamaat tərəfindən seçilmişdir. Belə şəxslərin fikrincə müsəlmanlar arasında rəhbər tə'yin edilməsi üçün xüsusi bir üslub olmamışdır. Buna görə də dördüncü xəlifədən sonra hər kəsin daha artıq hərbi qüdrəti olmuşsa, bu məqamı öhdəsinə almışdır. Belə ki, qeyri-islami ölkələrdə də hakimiyyətə gəlmə əksər hallarda bu minvalla icra olunur.

Başqa sözlə desək, bə'ziləri belə güman edirlər ki, şiələr birinci imamın tə'yin olunmasında sünnilərin ikinci xəlifənin birinci xəlifə tərəfindən tə'yin olunması kimi e'tiqada malikdirlər. Fərq isə bundan ibarətdir ki, Peyğəmbərin (s) nəzəri camaat tərəfindən qəbul edilmədi, amma birinci xəlifənin nəzəri camaat tərəfindən qəbul edildi!

Lakin sual yaranır ki, görəsən, birinci xəlifə bu haqqı haradan əldə etmişdi? Nə üçün sünnilərin e'tiqadına əsasən Peyğəmbəri-Əkrəm (s) İslam üçün birinci xəlifə qədər ürək yandırmamışdı və bünövrəsi yenidən qurulmuş İslam cəmiyyətini başsız qoymuşdu?! Halbuki Mədinədən cihada getdiyi zamanlarda belə, öz yerində müəyyən bir şəxsi tə'yin edirdi. Həm də o Həzrət (s) öz ümmətinin arasında gələcək ixtilaf və fitnələrdən xəbər verirdi. Bu kimi çoxlu sualları nəzərə almasaq belə, əsas e'tibarı ilə buna diqqət yetirmək lazımdır ki, sünnilərin və şiələrin ixtilafı, hər şeydən öncə, imamətin dini bir məqam olub şəriət və Allah tərəfindən tə'yin edilməyə bağlı olmasını, yoxsa, dünyəvi bir səltənət olub ictimai amillərə tabe olması ilə əlaqədardır. Şiələr inanırlar ki, hətta Peyğəmbərin (s) özü belə öz canişinini tə'yin etməkdə müstəqil deyilmiş, əksinə, onu ilahi vəhy əsasında tə'yin etmişdir. Həqiqətdə nübüvvətin sona çatması hikməti mə'sum imamın tə'yin edilməsi ilə tam mə'nada əlaqəlidir və Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra İslam cəmiyyətinin əməl olunması lazım olan məsləhətləri məhz belə bir imamın varlığı ilə müəyyən olunur.

Buradan şiələrin nəzərində imamət məsələsinin nə üçün e'tiqadi bir prinsip kimi irəli çəkilməsi və ona fəruidindən olan fiqhi bir hökm kimi baxılmaması, nə üçün onların imamda üçlük təşkil edən şərtləri (Allah verən elm, ismət və Allah tərəfindən tə'yin olunma) mö'təbər saymaları, nə üçün şiənin kəlam istilahında bu məfhumların – İslam cəmiyyətinə rəhbərlik, hökumət və ilahi hökmlərin tanınmasında mərcəiyyətin məfhumu ilə qarışması aydın olur və sanki imamət kəlməsi onların hamısına dəlalət edir.

İndi imamət məfhumu və onun şiə e'tiqadında tutduğu mövqeyə nəzər yetirməklə bu əqidə barəsində söhbətə başlayırıq.

İmamın varlığının zərurəti

22-ci dərindən aydın oldu ki, insanın yaradılışındakı hədəfin gerçəkləşməsi vəhy vasitəsilə yol göstərməyə bağlıdır və Allahın hikməti bunu tələb edirdi ki, dünya və axirətdəki səadət yollarını insanlara öyrətmək üçün müəyyən peyğəmbərləri göndərərək onların bu ehtiyaclarını tə'min etsin. Onlar da öz növbəsində istə'dadlı insanları tərbiyələndirsinlər və onları müyəssər olan kamalın son mərhələsinə çatdırsınlar Eləcə də münasib ictimai şərait

yarandıqda dinin ictimai qanunlarının icra olunmasını öhdələrinə alsınlar.

34-35-ci dərslərdə izah edildi ki, müqəddəs İslam dini hərtərəfli və əbədi bir dindir, heç bir şəriət vasitəsilə qüvvədən salınmır və Peyğəmbəri-Əkrəmdən (s) sonra heç bir peyğəmbər gəlməyəcəkdir. Peyğəmbərliyin sona çatması peyğəmbərlərin be'sətinin hikməti ilə yalnız o vaxt uyğun gələ bilər ki, axırncı asimani şəriət bəşəriyyətin bütün ehtiyaclarına lazımınca cavab verə bilsin və dünyanın axırına qədər onun toxunulmaz şəkildə qalmasına zəmanət verilmiş olsun.

Bu zəmanət Qur'ani-kərim barəsində mövcuddur: Mütəal Allah bu əziz kitabın hər növ dəyişiklik və təhrifdən amanda qalmasına zəmanət vermişdir. Amma İslamın bütün qanunları və hökmləri Qur'anın ayələrinin zahiri mə'nasından istifadə olunaraq əldə olunmur. Misal üçün, namazın rəkətlərinin sayı, onun necə qılınması, eləcə də yüzlərlə vacib və müstəhəb əməllərin hökmü Qur'ani-kərimdən əldə edilə bilmir və əsas e'tibarı ilə Qur'an ilahi hökmləri təfsilatı ilə bəyan etmək iqtidarında deyil. Onların incəliklərinin tə'lim verilməsi və öyrədilməsi Peyğəmbərin (s) öhdəsinə qoyulmuşdur. Peyğəmbər də (s) Allahın ona əta etdiyi elmdən faydalanaraq (Qur'an vəhyindən başqa yollarla) onları camaata bəyan etsin.¹ Beləliklə, o Həzrətin (s) sünnəsinin (İslamı tanımaq üçün əsas mənbələrdən biri kimi) höccət və mö'təbər olması sübuta yetir. Amma o Həzrətin (s) ağır həyat şəraiti, o cümlədən, müsəlmanlarla birgə "Əbu Talib dərəsi"ndə bir neçə il mühasirədə qalması, İslam düşmənləri ilə onillik müharibə və s. kimi işlər bütün İslam qanunlarının və hökmlərinin camaata təfsilatı ilə öyrədilməsinə imkan vermirdi. Səhabələrin öyrəndiklərinin qorunub saxlanmasına da heç bir zəmanət verilmirdi, hətta uzun illər camaatın gözü önündə o Həzrətin (s) necə dəstəmaz almasına baxmayaraq yenə də dəstəmaz barəsində ixtilaf yaranmışdır. Belə aşkar əməllərin hökmlərində ixtilaf yarandığı halda (halbuki bu əməl bütün müsəlmanların gündəlik ehtiyac duyduğu və gələcəkdə də ehtiyac duyacağı məsələdir və onda qəsdən təhrif və dəyişiklik

1 "Bəqərə" surəsi, ayə:151, "Ali-İmran" surəsi, ayə:164, "Cümə" surəsi, ayə:2, "Nəhl" surəsi, ayə:64-66, "Əhzab" surəsi, ayə:21, "Həşr" surəsi, ayə:7.

etməyə o qədər də qərəz yoxdur) dəqiq və mürəkkəb hökmlərin barəsində, xüsusilə, ayrı-ayrı şəxslərin həvayi-nəfsləri və müxtəlif qrupların mənafeləri ilə qarşı-qarşıya dayanan hökm və qanunlarda qəsdən təhrifedilmə və nəqlənilmə zamanı xəyata yol verilməsi ehtimalı bir neçə qat artıq olacaqdır.¹

Bu kimi məsələlərə diqqət yetirməklə aydın olur ki, İslam dini məhz o zaman kamil və insanların dünyanın axırına qədər olan ehtiyaclarına cavab verəcək bir din kimi irəli çəkilə bilər ki, bu dində cəmiyyətin zəruri mənafeyini təmin etmək üçün bir yol nəzərdə tutulmuş olsun. Elə mənafeələr ki, Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) dünyadan getməsi ilə təhdidlərə, məhv olmaq təhlükəsinə məruz qalırdı. Bu yol da Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) özü üçün layiqli bir canişin təyin etməsindən başqa yolla mümkün deyildi. Həmçinin belə bir canişin Allah tərəfindən əta olunan elmə malik olmalıdır ki, dinin həqiqətlərini onun bütün yönləri və incəlikləri ilə yanaşı açıqlaya bilsin. Bundan əlavə, o, ismət səciyyəsinə də malik olmalıdır ki, nəfsani və şeytani məqsədlərin təsiri altına düşməsin, dində qəsdən təhrifə yol verməsin. Eləcə də o, Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) insanları tərbiyələndirmə kimi ilahi vəzifəni də öhdəsinə almalı, istə'dadlı şəxsləri kamalın ən yüksək mərhələlərinə çatdırmalı, ictimai şərait münasib olduğu təqdirdə cəmiyyətin işlərinin idarə olunmasını və hakimiyyəti öhdəsinə götürə bilməli, islamın ictimai qanunlarını cəmiyyətdə icra edə bilməli və haqq-ədaləti dünya səviyyəsində yaymalıdır.

Deməli, nübüvvətin sona çatması yalnız o zaman ilahi hikmətlə uyğun olacaqdır ki, bu iş mə'sum imamın təyin edilməsi ilə yanaşı olsun və o imam da Peyğəmbərin (s) nübüvvət və risalətdən başqa bütün xüsusiyyətlərinə malik olsun.

Beləliklə, həm imamın varlığının, həm də onun üçün Allah tərəfindən verilən elm və ismət məqamının zəruriliyi sübuta yetir. Eləcə də o, Mütəal Allah tərəfindən təyin olunmalıdır. Çünki belə bir elmi və səciyyəni kimə əta etdiyini yalnız Allahın Özü bilir.

1 Böyük islam alimi mərhum Əllamə Əmini özünün nəfis "Əl-Qədir" kitabında belə yalan hədis uyduranlardan yeddi yüzünün adını qeyd etmişdir ki, onlardan bəzilərləndən yüz min hədis istinad edilmişdir. ("Əl-Qədir", 5-ci cild, səh-208-dən sonra).

Bəndələri üzərində əsalətən vilayət haqqına yalnız O malikdir. Belə bir haqqı aşağı mərtəbələrdə şəraitə malik olan şəxslərə verə bilər.

Qeyd olunmalıdır ki, sünnilər bu xüsusiyyətlərin heç birini xəlifələrdə zəruri və kafi şərt bilmirlər; nə onların Allah tərəfindən, nə də Peyğəmbər (s) tərəfindən tə'yin olunmasına inanırlar. Bundan əlavə, xəlifələr üçün Allah tərəfindən verilən elm və ismət səciyyəsinin olduğuna da e'tiqad bəsləyirlər. Hətta onların düz yoldan çıxmaları, yol verdikləri səhvlər və camaatın dini suallarına cavab verməkdə aciz qalmaları özlərinin mö'təbər kitablarında qeyd olunmuşdur. Belə ki, birinci xəlifənin belə dediyi nəql olunmuşdur: "İnnə li şeytanən yə'tərinə – mənə bir şeytanım vardır ki, mənə yoldan azdırır». İkinci xəlifə də birinci xəlifəyə bey'ət edilməsini "fəltə" (ölçüb-bililmədən görülən tələm-tələsik iş) adlandırmışdır.¹ Həmçinin ikinci xəlifə bu cümləni dəfələrlə təkrar etmişdi: "Ləv la Əliyyun ləhələkə Ömər – əgər Əli olmasaydı Ömər həlak olardı».² Üçüncü xəlifənin, 3 eləcə də Bəni-abbas və Bəni-üməyyə xəlifələrinin yol verdikləri ciddi nöqsanlar və rüsvayçı əməllər tarixin danışılmaz məsələlərindəndir. Müsəlmanların tarixi barədə azacıq mə'lumatı olan hər kəs bu mətləblər barədə kifayət qədər mə'lumat əldə edə bilər.

Yalnız şüələr yuxarıda qeyd olunan üç şərtin on iki imamda olduğuna inanırlar. Qeyd olunanlardan onların imamət məsələsindəki e'tiqadlarının düzlüyü sübuta yetir və əlavə dəlilə ehtiyac duyulmur. Eyni zamanda gələn dərstdə Qur'an və Peyğəmbər (s) sünnəsindən istifadə olunan bə'zi dəlillər qeyd olunacaqdır.

Təyin olunma prosesi

Əvvəlki dərstdə izah etdik ki, nübüvvətin mə'sum imam tə'yin olunmadan sona çatdırılması Allahın hikməti ilə ziddir və İslam dininin əbədi və dünya səviyyəsində olan kamil bir din olması bununla şərtlənir ki, Peyğəmbəri-Əkrəmdən (s) sonra onun üçün layiqli canişinlər tə'yin olunsun və bu canişinlər nübüvvət və risalət məqamından başqa Peyğəmbərin malik olduğu bütün ilahi məqamlara malik olsun.

1 "Şərhi Nəhcül-bəlağə", 1-ci cild, səh 142, 158, 3-cü cild, səh-57.

2 "Əl-Qədir", 6-cı cild, səh-93-dən sonra.

3 "Əl-Qədir", 8-ci cild, səh 97-dən sonra.

Bu mətləbləri sünni və şiə alimlərinin öz kitablarında qeyd etdikləri çoxlu rəvayətlərdən, eləcə də müxtəlif Qur'an ayələrindən əldə etmək olar.

Məsələn, “Maidə” surəsinin 3-cü ayəsində Allah-taala buyurur:

“Bu gün sizin dininizi kamil etdim, ne'mətimi sizə tamamladım və sizin üçün bir din olaraq İslama razı oldum.»

Bütün müfəssirlərin fikir birliyinə əsasən “Vida həcc”ində və Peyğəmbərin (s) vəfatından bir neçə ay öncə nazil olan bu ayədə kafirlərin İslam dininə ciddi xəsarət vura biləcəklərindən ümitsiz olduqlarına işarə edərək, «əl-yovmə yəisəlləzinə kəfəru min dinikum» - bu gün kafirlər sizin dininizdən ümitsiz oldular buyurulduqdan sonra, «bu gün sizin dininizi kamil, ne'mətimi sizə tamam etdim» - deyə qeyd olunur. Bu ayənin nazilolma səbəbi (şə'ni-nüzulu) ilə əlaqədar nəql olunan rəvayətlərə diqqət yetirməklə tamamilə aydın olur ki, kafirlərin İslam dininə xəsarət vuracaqlarından ümitsizliyini bəyan etməklə yanaşı bu dinin kamil olmasını və tamamlanmasını göstərən ayə Mütəal Allah tərəfindən Peyğəmbər (s) üçün bir canişinin tə'yin olunması əmri idi. Çünki İslam düşmənləri Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra, xüsusilə onun oğlan övladı olmamasına istinad edərək İslamın rəhbərsiz qalacağını, nəticədə zəifləyib tənəzzülə uğramasının intizarını çəkirdilər. Lakin onun üçün canişin tə'yin olunması ilə İslam dini kamal həddinə çatdı, ilahi ne'mətlər tamamlandı və kafirlərin ümidi puça çıxdı.¹

Hadisə belə olmuşdu: Peyğəmbəri-Əkrəm (s) “Vida həcc”indən qayıdarkən bütün hacıları Qədir-Xum adlı bir yerdə topladı, uzun bir xütbə söylədikdən sonra camaatdan soruşdu: «Allah tərəfindən mənim sizə vilayət haqqım yoxdurmu və sizə, sizin özünüzdən də artıq ixtiyar sahibi deyiləmmi?»² Hamı bir səsle müsbət cavab verdi, sonra həzrət Əlinin (ə) əlindən tutub hamının görəcəyi bir yerdə yuxarı qaldırdı və buyurdu: «Mən hər kəsin mövlası və ixtiyar sahibiyəmsə, Əli də onun mövlası və ixtiyar sahibidir». Beləliklə, o Həzrət (ə) üçün ilahi vilayət məqamını e'lan

¹ Bu ayənin nəyə dəlalət etməsi ilə əlaqədar “Əl-Mizan” təfsirinə müraciət edin.

² “Əhzab” surəsinin 6-cı ayəsinə işarədir.

etdi. Sonra bu böyük və izdihamlı yığıncaqda iştirak edənlərin hamısı həzrət Əliyə (ə) bey'ət etdilər. İkinci xəlifə Əli (ə) ilə bey'ət edərək onu təbrik etdi və «Mübarək olsun, mübarək olsun sənə, ya Əli, mənim və bütün mö'min kişi və qadınların mövlası oldun»¹ deyə söylədi.

Məhz belə bir gündə “əl yovmə əkməltu ləkum dinəkum...” ayəsi nazil oldu və Peyğəmbəri-Əkrəm (s) Əlini (ə) təbrik edərək buyurdu: «Əlinin vilayəti ilə Mənim nübüvvətim və Allahın dini tamam-kamal oldu.»

Sünnilərin bə'zi görkəmli şəxsiyyətlərindən də rəvayət olunan bir hədisdə qeyd olunur: Əbu Bəkr və Ömər yerlərindən qalxıb Peyğəmbərdən (s) soruşdular: «Bu vilayət yalnız Əliyə məxsusdurmu?» Həzrət (s) buyurdu: «Bu, Əliyə və mənim qiyamətə qədər olan vəsilərimə məxsusdur.» Soruşdular: «Sənin vəsilərin kimlərdir?» O həzrət buyurdu: “Əli mənim qardaşım, vəzirim, varisim, vəsim, ümmət içərisində xəlifəm, məndən sonra bütün mö'minlərin vəlisidir. Ondan sonra oğlum Həsən, sonra oğlum Hüseyin, sonra oğlum Hüseynin övladlarından olan doqquz nəfər biri digərindən sonra (bu ümmətin imamları olacaqlar). Qur'an onlarla, onlar da Qur'anlardır. “Kovsər” hovuzunda mənim yanıma varid olan vaxta qədər onlar Qur'andan, Qur'an da onlardan ayrılmaz.»²

Çoxlu rəvayətlərdən aydın olduğu kimi, Peyğəmbəri-Əkrəmə (s) bundan əvvəllər də Əlinin (ə) imamətini e'lan etmək rəsmi şəkildə əmr edilmişdi. Lakin Peyğəmbər (s) camaatın bu işi onun şəxsi nəzəri ilə əlaqələndirəcəklərindən və onu qəbul etməkdən boyun qaçıracaqlarından qorxurdu. Ona görə də bu iş üçün münasib şərait yaranacaq bir imkan gözləyirdi. Nəhayət aşağıdakı ayə nazil oldu:

“Ey Bizim Rəsulumuz! Rəbbinin tərəfindən sənə nazil edilənləri təbliğ et! Əgər bu işi görməsən, Onun risalətini yerinə yetirməmiş olarsan. Allah səni camaatın şərrindən qoruyacaqdır.»³

1 Bu hədisin sənəd və dəlalatının qəti olmasını isbat etmək üçün “Əbəqatul-ənvar” və “Əl-Qədir” kitablarına müraciət edə bilərsiniz.

2 “Ğayətul məram,” 58-ci bab, 4-cü hədis, Həməvinin “Fəraid” kitabından nəqlən.

3 “Maidə” surəsi, ayə:67. Bu ayənin nəyə dəlalat etməsi ilə əlaqədar ətraflı mə'lumat almaq üçün “əl-Mizan” təfsirinə müraciət edin.

Bu ilahi vəzifənin təbliğ olunmasının zərurətini tə'kid etməklə yanaşı, (bu iş Peyğəmbərin (s) işlərinin hamısına bərabər idi və onun çatdırılmaması bütünlüklə ilahi risalətin çatdırılmamasına bərabər idi) həm də o Həzrətə (s) müjdə verdi ki, Mütəal Allah onu bu işin nəticələrindən amanda saxlayacaqdır. Bu ayənin nazil olması ilə Peyğəmbəri-Əkrəm (s) artıq münasib bir imkan yarandığını başa düşdü və bildi ki, bundan da artıq tə'xirə salmaq rəva deyildir. Ona görə də bu vəzifəni Qədir-Xum çölündə yerinə yetirdi.¹

Əlbəttə, bu gündə əsas məqsəd həmin məsələnin camaata rəsmi şəkildə e'lan edilməsi və onlardan bey'ət alınması idi. Çünki Peyğəmbəri-Əkrəm (s) öz risaləti dövründə dəfələrlə və müxtəlif şəkillərdə Əlinin (ə) canişinlik məsələsini camaata çatdırmışdı. Misal üçün, elə be'sətin ilk illərində “öz qohum-əqrəbanı ilahi əzabdan qorxut»² ayəsi nazil olduqda bütün qohum-əqrəbasını qonaqlığa də'vət edib onların hüsurunda buyurdu: “Mənim də'vətimi qəbul edən ilk şəxs mənim canişinim olacaqdır.” Sünni və şiələrin fikir birliyinə əsasən, bu də'vətə müsbət cavab verən ilk şəxs Əliyyibni Əbi Talib (ə) idi.³

Eləcə də “Nisa” surəsinin 59-cu ayəsi (“Ey iman gətirənlər, Allaha, Onun Peyğəmbərinə və sizlərdən olan əmr sahiblərinə itaət edin!») nazil olanda, başqa sözlə, “ulul-əmr” ünvanı ilə itaət olunmalarını mütləq şəkildə vacib sayan, onlara itaət edilməsini Peyğəmbərə (s) itaət edilməklə bərabər olduğunu göstərən bu ayə nazil olduqda Cabir ibni Əbdullah Ənsari soruşdu: “Ya Rəsuləllah! Onlara itaət edilməsi sizə itaət olunması ilə yanaşı (bir səviyyədə) olan ulul-əmr kimlərdir?”

Peyğəmbər (s) buyurdu: “Ey Cabir, onlar mənim xəlifələrim və məndən sonra müsəlmanların imamlarıdır. Birincisi Əliyyibni Əbi Talib, ondan sonra Həsən, ondan sonra Hüseyn, ondan sonra Əliyyibni Hüseyn, ondan sonra Məhəmməd ibni Əli. O, Tövratda “Baqir” ləqəbi ilə tanınır, Ey Cabir, sən onu görəcəksən. Onu gördükdə mənim salamımı ona yetirərsən! Ondən sonra Cə'fər

1 Bu məsələni sünnilərin böyük alimi Peyğəmbərin (s) adları qeyd olunan yeddi nəfər səhabəsindən nəql etmişdir: Zeyd ibni Ərəqəm, Əbu Səid Xidri, İbni Abbas, Cabir ibni Əbdullah Ənsari, Bərra ibni Azib, Əbu Hüreyrə və İbni Məs'ud, Əl-Qədir, 1-ci cild.

2 “Şüəra” surəsi, ayə:214.

3 “Əbəqatul-ənvər”, “Əl-Qədir”, “Əl-Müraciat” (20-ci müraciət).

Sadiq ibni Məhəmməd, ondan sonra Musa ibni Cə'fər, ondan sonra Əliyyibni Musa, ondan sonra Məhəmməd ibni Əli, ondan sonra Əliyyibni Məhəmməd, ondan sonra Həsən ibni Əli, ondan sonra isə adı mənim adımla, künyəsi də mənim künyəmlə eyni olan, Allahın yer üzündəki höccəti, bəndələri içərisində saxladığı şəxs – Həsən ibni Əlinin övladıdır.»¹

Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) əvvəlcədən verdiyi xəbərə görə Cabir imam Baqirin (ə) dövrünə qədər yaşadı və Peyğəmbərin salamını ona çatdırdı.

Digər bir hədisdə Əbu Bəsir deyir: Mən “ulul-əmr” ayəsi barəsində imam Sadiqdən (ə) soruşduqda, o buyurdu: “Bu ,Əliyyibni Əbi Talib, Həsən və Hüseyin barəsində nazil olmuşdur.”

Ərz etdim: «Camaat deyir ki, nə üçün Qur'ani-kərim Əlini və onun Əhli-beytini tək-tək adları ilə təqdim etməmişdir?» Buyurdu: Onlara de ki, namaz ayəsi nazil olduqda üç, yaxud dörd rəkət qılınması qeyd olunmamışdı. Onu Peyğəmbəri-Əkrəm (s) camaat üçün təfsir etmişdi. Zəkat, həcc və s. ayələri də eyni qayda ilə. Bu ayə də Peyğəmbəri-Əkrəm tərəfindən təfsir olunmalı idi və o Həzrət də (s) buyurmuşdu: “Mən hər kəsin mövlası və ixtiyar sahibiyəmsə, Əli də onun mövlası və ixtiyar sahibidir”. Eləcə də buyurmuşdu: “Allahın kitabını və Əhli-beytimi sizə tövsiyə edirəm. Həqiqətən mən Allahdan istəmişəm ki, onları “Kövsər” hovuzunda mənim yanıma gətirdiyi vaxta qədər onların arasında ayrılıq salmasın və Allah da mənim bu duamı qəbul etdi.»

Yenə də buyurdu: “Siz onlara bir şey öyrətməyin! Həqiqətən onlar sizdən daha biliklidirlər. Onlar heç vaxt sizi hidayət qapısından çıxarmaz və zəlalət qapısına aparmazlar.»²

Eləcə də dəfələrlə, həmçinin mübarək ömrünün axır vaxtlarında buyurmuşdu: “Həqiqətən mən sizin aranızda iki ağır əmanət qoyub gedirəm: Allahın kitabı və mənim Əhli-beytim. Onlar “Kövsər” hovuzunun yanında mənə gəlib çatana qədər bir-birindən ayrılmazlar.»³

1 “Ğayətul-məram” (qədim çap), səh-267, 10-cu cild; “İsbatul-hudat”, 3-cü cild, səh-123; “Yənabiul-məvəddət”, səh-494.

2 “Ğayətul məram” (qədim çap), 3-cü cild, səh-265.

3 Bu hədis də mütəvatir rəvayətlərdəndir ki, böyük sünni alimləri, o cümlədən Termezi, Nəsai, Müstədrəkin müəllifi müxtəlif yollarla Peyğəmbərdən nəql etmişlər.

Həmçinin buyurmuşdu: “Agah olun və bilin! Həqiqətən mənim Əhli-beytimin sizin aranızdakı məsəli Nuhun gəmisinin məsəli kimidir: hər kəs ona minsə nicat tapar, hər kəs ondan ayrılrsa qərq olar.»¹

Peyğəmbər (s) dəfələrlə Əliyə (ə) xitab edərək buyurmuşdu: “Sən məndən sonra bütün mö'minlərin vəlisi, rəhbərisən.”²

Bu barədə əlavə olaraq çoxlu hədislər də nəql olunmuşdur ki, onların hamısının qeyd olunmasına imkan yoxdur.³

İmamın məqamı

Şübhəsiz, Peyğəmbərin (s) Əhli-beyti (ə) başqalarına nisbətən o Həzrətin (s) elmindən daha artıq bəhrələnmişlər. Peyğəmbər (s) də onların barəsində buyurmuşdur: «Onlara bir şey öyrətməyin, həqiqətən, onlar sizdən daha elmlidirlər.»⁴

Xüsusilə, uşaqlıq dövrlərini Peyğəmbərin (s) qucağında keçirən, o Həzrətin (s) ömrünün axırına qədər bir an belə ondan ayrılmayan və daim onun elm və mərifətindən bəhrələnən Əli (ə) barəsində Peyğəmbər (s) buyurur: «Mən elmin şəhəriyəm, Əli onun qapısıdır.»⁵

Həzrət Əlinin (ə) özü də belə buyurmuşdur: «Rəsuli-Əkrəm (s) mənə min elm babı öyrətdi ki, hər babdan da digər min bab açılır. Onun məcmusu bir milyon bab olur. İndiyə qədər baş vermiş olan və qiyamət gününə qədər baş verəcək hadisələrdən agah oldum, «məneyə» və «bəlaya» (ölümlər və müsibətlər), «fəslul-xitab (haqq əsasında mühakimə etmək) elmlərini ondan öyrədim.»⁶

Lakin Əhli-beytin (ə) elm xəzinələri Peyğəmbəri-Əkrəmdən (s) birbaşa, yaxud müəyyən vasitələrlə əxz etdikləri ilə sona çatmır; onlar qeyri-adi elmlərdən də bəhrələnmişlər ki, bu da ilham və təhdid

1 Müstədrəki Hakim, 3-cü cild, səh-151.

2 Həmən mənbə, səh-134 və səh-111, Səvayiği ibni Həcər, səh-13, Müsnəd ibni Hənbəl, 1-ci cild, səh-331, 4-cü cild, səh-438 və s.

3 Mərhum Səduqun “Kəmaluddin və tamamı ne'mət” və Məclisinin “Biharul-ənvar” kitablarına baxa bilərsiniz.

4 “Ğayətul mərəm”, səh.265, “Üsuli-kafi”, 1-ci cild, səh.294.

5 “Müstədrəki Hakim”, 3-ci cild, səh.226. Maraqlıdır ki, sünnü alimlərindən biri “Fəthul-milkil-əliyyi bisihhəti hədisi mədinəti elmi-Əli” adlı bir kitab yazmışdır və bu kitab 1354-cü hicri ilində Qahirədə çap olunmuşdur.

6 “Yənabiul-məvəddət”, səh.88, “Üsuli-kafi”, 1-ci cild, səh.296.

vasitəsilə onlara verilir.¹ Bu da həzrət Xızr (ə) və Zülqərneynə (ə) ilham olunan elmlər,² eləcə də həzrət Məryəm (ə) və Musanın (ə) anasına vəhy olunan şeylər kimidir.³ Bə'zi hallarda Qur'ani-kərimdə "vəhy" tə'biri gətirilmişdir ki, ondan məqsəd nübüvvət vəhyi deyildir. Məhz belə bir elm səbəbi ilə uşaqlıq çağlarında imamət məqamına çatan bə'zi imamlarımız hər şeydən agah olmuş və kimdənsə bir şey öyrənməyə əsla ehtiyac duymamışlar.

Bu mətləb mə'sum imamlarımızdan nəql olunan çoxlu rəvayətlərdə qeyd edilmişdir. Onların ismət məqamına nəzər yetirməklə höccət olmaları aydınlaşır. Lakin onların nümunələrini göstərməzdən əvvəl Qur'ani-kərimin «mən indəhu ilmul-kitab»⁴ ünvanı ilə buyurduğu, yaxud bir neçə şəxsi nümunə olaraq qeyd edirik ki, bu da Peyğəmbərin (s) haqq olmasına bir dəlil kimi gətirilir. O ayə aşağıdakıdır:

“De: Mənimlə sizin aranızda şəhadət vermək üçün Allah və ilmul-kitaba malik olan şəxs kifayətdir.»⁵

Şübhəsiz, verdiyi şəhadət Mütəal Allahın şəhadəti ilə yanaşı olan (məhz ilmul-kitaba malik olması onu belə şəhadətə layiqli edir) bir şəxs çox yüksək məqama malik olmuşdur.

Digər bir ayədə də bu şahidə işarə edərək onu Rəsuli-Əkrəmin (s) ardınca gələn şəxs kimi qeyd etmişdir: “Əfəmən kanə əla bəyyinətin min Rəbbihi və yətluhu şahidun minhu...”⁶ Bu ayədəki «minhu» kəlməsi göstərir ki, bu şahid Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) sülaləsindən və onun Əhli-beytindəndir. Sünni və şiələr tərəfindən nəql olunan çoxlu hədislərdə “şahid” dedikdə məqsədin Əliyyibni Əbi Talib olduğu nəql olunmuşdur.

İbni Məğazili Şafei, Əbdullah ibni Ətadan belə rəvayət etmişdir: «Bir gün imam Baqirin (ə) hüzurunda idim, Əbdullah ibni Salamın (Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) dövründə iman gətirən kitab əhli alimlərindən biri idi) oğlu oradan keçirdi. O Həzrətdən (ə)

1 “Üsuli-kafi”, Kitabul höccət, səh.264 və 270.

2 “Üsuli-kafi”, 1-ci cild, səh.267.

3 “Kəhf” surəsi, ayə:65, 98, “Ali-İmran” surəsi, ayə:42, “Məryəm” surəsi, ayə:17-21, “Taha” surəsi, ayə:38, “Qəsəs” surəsi, ayə:7.

4 “Rə`d” surəsi, ayə:43.

5 “Rə`d” surəsi, ayə:43.

6 “Hud” surəsi, ayə:17.

soruşdum: “İndəhu ilmul-kitab” dedikdə məqsəd bu şəxsin atasıdır mı?” Buyurdu: “Xeyr! Məqsəd Əliyyibni Əbi Talibdir ki, “və yətluhu şahidun minh» ayəsi, eləcə də “innəma vəliyyukumullah» ayəsi onun şə’nində nazil olmuşdur.”

Sünni və şiələr tərəfindən nəql olunan bir neçə rəvayətdə də “Hud” surəsindəki “şahid” sözündən məqsədin Əliyyibni Əbi Talib (ə) olduğu aşkar şəkildə bəyan edilmişdir.¹ Bu ayədəki “minhu» kəlməsinin xüsusiyyətlərinə diqqət yetirməklə onun nümunəsinin həzrət Əlidən (ə) başqa heç kəsin olmadığı aydın olur.

İlmul-kitaba malik olmağın mahiyyəti o zaman aydın olar ki, Qur’ani-kərimdə həzrət Süleymanın (ə) əhvalatları nəql olunarkən Bilqeysin taxtının bir göz qırpımında gətirilməsinə diqqət yetirək. Bu barədə buyurulur: «İlmul-kitabdan bəhrəsi olan bir şəxs dedi: Mən onun (Bilqeysin) taxtını bir göz qırpımında gətirərəm.»²

Bu ayədən mə’lum olur ki, ilmul-kitabın bə’zi qismlərindən agah olmağın belə qərribə tə’sirləri vardır. Buradan da ilmul-kitabın hamısına malik olmağın nə kimi böyük tə’sirləri olduğu aydın olur.

İmam Sadiqdən (ə) nəql olunan bir hədisdə buyurulur: «Hərgah imam müəyyən bir şeyi bilmək istəsə Mütəal Allah onu agah edər.»³

Həmçinin o Həzrətdən (ə) nəql olunan çoxlu rəvayətlərdə buyurulur: «Ruh Cəbraildən və Mikaildən daha böyük olan bir mələkdir ki, Rəsuli-Əkrəmlə (s) birgə olmuş və ondan sonra da imamlarla yanaşdır və onu təsdiq eləyir (qüvvətləndirir).»⁴

1 “Ğayətul məram” (qədim çap) səh 359-361.

2 “Nəml” surəsi, ayə:40.

3 “Üsuli-kafi”, 1-ci cild, səh.258

4 “Üsuli-kafi”, 1-ci cild, səh.273.

Nəticə

İmamətin Allah tərəfindən tə'yin olunan bir məqam olması, eləcə də Allah-taalanın onu Əliyyibni Əbi Talib (ə) və onun pak övladlarına əta etməsi isbat olunduqdan sonra onların ismətini aşağıdakı şərif ayəyə istinadən isbat etmək olar:

“Mənim əhdim (imamət məqamı) zalımlara çatmaz.»¹

Bu şərif ayədə belə bir ilahi məqamın günaha batan şəxslərə əta olunması inkar edilmişdir. Eləcə də, onlara mütləq şəkildə itaət edilməsini vacib bilən, onlara itaət etməyi Rəsuli-Əkrəmə (s) itaət etməklə yanaşı bəyan edən “ulul-əmr” ayəsindən də (“Nisa” surəsi, 59) mə'lum olur ki, onlara itaət edilməsi Mütəal Allaha itaət edilməsi ilə heç vaxt zidd olmayacaqdır. Deməli, onlara mütləq şəkildə itaət olunmasına olunan əmr ismətə zəmanət verilməsi mə'nasındadır.

Eləcə də Əhli-beytin (ə) ismətini “Təthir” ayəsindən də isbat etmək olar:

“Allahın iradəsi bu olmuşdur ki, yalnız siz Əhli-beytdən hər növ çirkinlikləri aradan aparıb sizi pak-pakizə qərar versin.»²

Belə ki, Allahın bəndələri paklamaq ilə əlaqədar təşri'i iradəsi heç kəsə məxsus deyildir. Deməli, Əhli-beytə (ə) məxsus olan bu iradə Allahın təkvini iradəsidir və ondan heç cür qaçmaq mümkün deyildir. Belə ki, “Yasin” surəsinin 82-ci ayəsində buyurulur:

“Onun əmri budur ki, bir şeyi yaratmağı iradə etdiyi zaman ona “ol!” deyər, o da dərhal vücuda gələr.»

Mütləq şəkildə paklamaq və hər növ aludəlikləri onlardan aparmaq elə ismət mə'nasındadır. Bildiyimiz kimi, heç bir müsəlman fırqəsi Peyğəmbərə (s) mənsub olan şəxslərdən heç birinin ismət məqamında olması iddiasını etməmişdi, yalnız şiiələr həzrət Zəhra (ə) və on iki imamın (ə) ismətinə, yə'ni hər növ günahdan pak-pakizə olmalarına inanırlar.³

Qeyd olunmalıdır ki, əksəriyyəti sünni alimləri tərəfindən nəql olunan 70-dən artıq rəvayət bu şərif ayənin “Ali-əba” barəsində nazil

1 “Bəqərə” surəsi, ayə:124.

2 “Əhzab” surəsi, ayə:33.

3 Bu ayə ilə əlaqədar əlavə izahat və mə'lumat almaq üçün “Əl-Mizan” təfsirinə və “Əl-İmamətu vəl-vilayətu fil-Qur'anil-Kərim” kitablarına müraciət edə bilərsiniz.

olmasına dəlalət edir.¹ Şeyx Səduq həzrət Əlidən (ə) nəql etmişdir ki, Rəsuli-Əkrəm (s) belə buyurmuşdur: «Ya Əli! Bu ayə sən, Həsən, Hüseyin və sənin nəslindən olan imamlar barəsində nazil olmuşdur.»

Əli (ə) deyir: “Soruşdum ki, sizdən sonrakı imamlar neçə nəfərdir?”

Buyurdu: “Sənsən, ya Əli, səndən sonra Həsən, ondan sonra Hüseyin, ondan sonra oğlu Əli, ondan sonra oğlu Məhəmməd, sonra onun oğlu Cə’fər, sonra onun oğlu Musa, daha sonra onun oğlu Əli, ondan sonra onun oğlu Məhəmməd, ondan sonra da oğlu Əli, ondan sonra onun övladı Həsən, ondan sonra onun övladı olan Hüccətullah.”

Sonra əlavə edərək buyurdu: “Onların adları ilahi ərşdə beləcə yazılmışdır. Mən Allahdan onların kimlər olduğunu soruşduqda buyurdu: “Ya Məhəmməd! Onlar səndən sonrakı imamlardır, onlar paklaşdırılmışdır, mə’sumdur, onların düşmənləri də Mənim lə’nətimə düşər olacaqlar.”²

Həmçinin “Səqəleyn” hədisində Peyğəmbəri-Əkrəm (s) öz Əhli-beytini (ə) Qur’anla eyni səviyyədə qərar verərək bildirmişdir ki, bunlar bir-birindən heç vaxt ayrılmayacaqdır. Bu hədis də onların ismətinə aydın bir dəlildir. Çünki, hətta, səhvən olsa belə ən kiçik günaha mürtəkib olmaq Qur’andan ayrılmaq mə’nasıdır.

1 “Ğayətul məram”, səh.287, 293.

2 “Ğayətul məram” (qədim çap), 6-cı cild, səh.293.

Ədəbiyyat

1. Qurani-kərim
2. Nəhcül-bəlağə
3. Əqidə prinsipləri, Misbah Yəzdi (əsas qaynaq)
4. Amoli, Cavadi, Təsnim, Qum, 1396
5. Təbatəbayi, Məhəmmədhüseyn, Qum, əl-Mizan, 1389
6. Qürbül-isnad, Abdullah ibn Cəfər Himyəri Qummi, tədqiq: Alül-beyt müəssisəsi, Qum, Alül-beyt müəssisəsi, 1413 hicri-qəməri, birinci çap.
7. Əl-Kafi, Məhəmməd ibnYəqub Kuleyni Razi, tədqiq: Əli Əkbər Qəffari, Beyrut, Darüs-səb və Darüt-təarüf, 1401 hicri-qəməri, dördüncü çap.
8. “Əl-Burhan fi-ulumil-Quran”, Beyrut, 1998
9. Biharül-ənvar, Məhəmmədbaqir ibn Məhəmmədtəqi Məclisi (Əllamə Məclisi), Beyrut, Vəfa müəssisəsi, 1403 hicri-qəməri, ikinci çap

